

۱۳۳۱ معاونت پژوهش

سرشناسه: عنوان و نام پدیدآور:	همایش فقه حکومتی (دومین: ۱۳۹۵: قم) مردم و حکومت اسلامی در اندیشه سیاسی علامه طباطبائی / جمعی از مولفان؛ نظارت علمی مهدی امیدی. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)، ۱۳۹۵. ۲۹۶ ص: ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م. ۳-۱۴۵-۴۲۹-۶۰۰-۹۷۸
مشخصات نشر: مشخصات ظاهری: شابک:	وضعیت فهرست نویسی: فیبا یادداشت: کتابنامه . چاپ دوم: ۱۳۹۶ (فیبا) . طباطبائی، سیدمحمدحسین ۱۲۸۱-۱۳۶۰. -- دیدگاه درباره سیاست و حکومت Tabatabai, Sayyed Muhammad Husayn -- Views on Politics and government موضوع: موضوع:
موضوع:	طباطبائی، سید محمدحسین، ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰ -- نقد و تفسیر Tabatabai, Sayyed Muhammad Husayn -- Criticism and Interpretation
موضوع: شناسه افزوده: رده بندی کنگره: رده بندی دیویی: شماره کتابشناسی ملی:	اسلام و دولت -- کنگره‌ها؛ امیدی، مهدی، ۱۳۴۶ - ۱۳۹۵ / ۸۹۸۸ / BBR۱۳۹۵ ۱۸۹/۱ ۴۵۷۷۶۳۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

مردم و حکومت اسلامی در اندیشه سیاسی علامه طباطبائی (ع)
مؤلف: مهدی امیدی و جمعی از محققین
چاپ دوم: ۱۳۹۶ / ۱۳۴۸ ا ق
ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)
● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۵۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰ نسخه

مراکز پخش

ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸
تلفن: ۰۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ ● تلفکس: داخلی (۱۰۵) / ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵
ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه، تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۳۳۱۰۶
ایران، قم، مجتمع ناشران، طبقه سوم واحد ۳۰۸، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۴۰۲

📧 https://telegram.me/pub_almostafa
🌐 <http://www.buy-pub.miu.ac.ir/>

✉ miup@pub.miu.ac.ir
🌐 pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی ● ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری ● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر فنی: محمدباقر شکری ● صفحه‌آرا: سید محمدرضا جعفری

مردم و حکومت اسلامی

در اندیشه سیاسی علامه طباطبائی رحمته الله

مهدی امیدی، محمد قاسمی، حفیظ الله مبلغ
محمود راست پسر، محمد ذوالفقاری،
هادی شجاعی، مهدی قربانی

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر
المصطفی ﷺ

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعة المصطفیٰ علیه السلام العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام

فهرست

پیش‌گفتار.....	۱۱
مجموعه آثار علامه طباطبائی.....	۲۳
۱. آثار منتشر شده علامه به زبان عربی.....	۲۳
۲. آثار منتشر شده علامه به زبان فارسی.....	۲۴
۳. آثار منتشر نشده یا در معرض انتشار علامه.....	۲۵
۱. تحلیل مفاهیم و تبیین ماهیت حکومت اسلامی.....	۲۷
مفهوم‌شناسی حکومت اسلامی.....	۲۷
۱. حکومت.....	۲۸
۲. حاکمیت.....	۳۰
۳. ولایت.....	۳۲
۴. مشروعیت.....	۳۵
۵. شورا و مشارکت.....	۳۸
۶. بیعت.....	۴۳
۷. نظارت.....	۴۶
ماهیت‌شناسی حکومت اسلامی.....	۴۸
۱. ضرورت حکومت اسلامی.....	۴۹
۲. خصوصیات حاکم در حکومت اسلامی.....	۵۱

- الف) علم به قوانین الهی ۵۱
- ب) داشتن تقوای الهی ۵۲
- ج) قدرت و مدیریت ۵۳
- د) مرد بودن ۵۳
۳. اهداف حکومت اسلامی ۵۵
۴. امنیت طلبی ۵۹
۵. امنیت و عدالت خواهی ۶۰
۶. رفاه طلبی ۶۰
۷. قلمرو حکومت اسلامی ۶۴
۲. مبانی نظری جایگاه مردم در حکومت اسلامی ۷۱
- مبانی هستی‌شناختی جایگاه مردم در حکومت اسلامی ۷۲
۱. واقع‌گرایی هستی‌شناختی ۷۳
۲. تشکیکی بودن مراتب هستی ۷۵
۳. هماهنگی در مراتب هستی ۷۷
۴. علیت در مراتب هستی ۸۰
۵. ولایت و حکومت مقتضای نظام آفرینش انسان ۸۳
- مبانی معرفت‌شناسی جایگاه مردم در حکومت اسلامی ۸۶
۱. واقع‌گرایی معرفتی ۸۷
۲. انواع اعتباریات و جایگاه دولت در آن ۸۸
- مبانی انسان‌شناختی جایگاه جمهور در حکومت اسلامی ۹۲
۱. مخلوق الهی بودن انسان ۹۳
۲. دو ساحتی بودن انسان ۹۳
۳. خلاقیت در ادراکات ۹۴
۴. استخدام طلبی ۹۶
۵. ناکافی بودن تدابیر عرفی ۹۷
۳. نقش مردم در مواجهه با طاغوت و زمینه‌سازی حکومت اسلامی ۱۰۹
- شناخته‌های حکومت اسلامی ۱۱۰
۱. شاخصه‌های نظری حکومت اسلامی ۱۱۰

۱۱۱	الف) اجتماع.....
۱۱۲	ب) توحید.....
۱۱۴	ج) ربوبیت الهی.....
۱۱۵	د) ولایت.....
۱۱۸	ه) سعادت حقیقی.....
۱۲۰	۲. شاخصه‌های عینی حکومت اسلامی.....
۱۲۰	الف) شاخصه‌های ساختاری حکومت اسلامی.....
۱۲۴	ب) شاخصه‌های حکمرانی حکومت اسلامی.....
۱۲۶	شاخصه‌های حکومت‌های غیراسلامی (طاغوت).....
۱۲۶	۱. شاخصه‌های نظری حکومت‌های غیراسلامی.....
۱۳۰	۲. شاخصه‌های عینی حکومت‌های غیراسلامی.....
۱۳۱	الف) حق‌گریزی و تبعیت از باطل.....
۱۳۳	ب) ابتناء بر اراده اکثریت یا اقلیت مستبد.....
۱۳۴	شیوه‌های مواجهه با حکومت‌های غیراسلامی (طاغوت).....
۱۳۵	۱. تشکیل دولت در دولت.....
۱۳۷	۲. تعامل توأم با ارشاد.....
۱۳۹	۳. تعامل توأم با اعتراض.....
۱۴۲	۴. تقابل، قیام و انقلاب.....
۱۴۷	۴. نقش مردم در تشکیل و مشروعیت بخشی حکومت اسلامی.....
۱۴۷	نقش مردم در تشکیل حکومت اسلامی.....
۱۴۸	۱. تبیین عقلی.....
۱۵۳	۲. تبیین نقلی.....
۱۶۰	نقش مردم در مشروعیت حکومت اسلامی.....
۱۶۱	۱. مفهوم مشروعیت.....
۱۶۳	۲. ملاک مشروعیت حکومت.....
۱۶۸	الف) مردم و مشروعیت حکومت در عصر حضور.....
۱۷۳	ب) مردم و مشروعیت حکومت در عصر غیبت.....
۱۸۵	سه روش حکومت از منظر علامه.....

۵. نقش مردم در تدبیر و اداره حکومت اسلامی: راهبردها و راهکارها ۱۹۳
- نقش تفکر راهبردی در بهینه‌سازی مدیریت سیاسی - اجتماعی ۱۹۴
- راهبردها و راهکارهای مشارکت مردم در اداره حکومت اسلامی ۱۹۷
۱. راهبرد تعاون و همکاری ۱۹۸
- الف) تعاون عملی ۲۰۲
- یکم. تعاون اقتصادی ۲۰۳
- دوم. تعاون سیاسی ۲۰۶
- ب) تعاون فکری ۲۰۹
۲. راهکارهای تعاون و همکاری مردم در اداره جامعه اسلامی ۲۱۳
- الف) طراحی ساختار مشارکت پذیر در حوزه‌های مختلف ۲۱۳
- ب) رشد و تقویت آگاهی‌های عمومی ۲۱۵
- ج) ایجاد بسترهای لازم برای فعالیت‌های مولد ۲۱۷
۳. راهبرد نظارت ۲۱۹
- الف) نصیحت ۲۲۱
- ب) امر به معروف و نهی از منکر ۲۲۵
- ج) راهکارهای تحقق نظارت مردمی بر حکومت ۲۲۸
- یکم. ارتقا نقش نخبگان اجتماعی و گروه‌های مردم نهاد ۲۲۹
- دوم. ارتباط مستمر دولت و مردم ۲۳۱
- سوم. ایجاد سازوکارهای نظارتی ۲۳۳
۴. راهبرد اصلاح و تغییر ۲۳۴
- راهکارهای تحقق راهبرد اصلاح و تغییر ۲۳۹
- یکم. تقویت باور و اراده عمومی در جهت اصلاح ۲۳۹
- دوم. مطالبه فزاینده عمومی از حاکمان ۲۴۱
- سوم. مشارکت فعال در چارچوب فرایندهای قانونی ۲۴۳
۶. مردم‌سالاری دینی و دموکراسی غربی ۲۵۱
- عناصر بنیادی مردم‌سالاری (دموکراسی) ۲۵۲
- عناصر اصلی مردم‌سالاری در اندیشه سیاسی علامه طباطبائی رحمته الله علیه ۲۵۹
۱. مشارکت مردم در مسائل سیاسی ۲۵۹
۲. آزادی ۲۶۱

۲۶۳	۳. برابری و مساوات در برابر قانون .....
۲۶۳	۴. مقبولیت نظام سیاسی حاکم (رضایت مردم) .....
۲۶۵	نقطه عزیمت مردم سالاری دینی در اندیشه سیاسی علامه طباطبائی <small>رحمته الله علیه</small> .....
۲۶۹	مشخصه‌های مردم سالاری دینی از منظر علامه طباطبائی <small>رحمته الله علیه</small> .....
۲۷۰	۱. حوزه مبانی .....
۲۷۰	الف) پذیرش اراده اکثریت در چارچوب قوانین اسلامی .....
۲۷۱	ب) توجه توأمان به حقوق و تکالیف .....
۲۷۲	ج) حق انتخاب مشروع .....
۲۷۳	د) توجه به حقوق اقلیت .....
۲۷۴	۲. حوزه اهداف و آرمان‌ها .....
۲۷۴	الف) نهادینه شدن ارزش‌ها در ساختار سیاسی .....
۲۷۴	ب) تأکید بر اهداف مادی و معنوی .....
۲۷۵	ج) تقدم عدالت بر آزادی .....
۲۷۶	۳. حوزه روش‌ها و راهکارها .....
۲۷۶	الف) تأکید بر نظارت درونی .....
۲۷۸	ب) تأکید بر ابزارهای مشروع .....
۲۷۸	دموکراسی در بوته نقد .....
۲۷۹	۱. حاکمیت روح استعمار .....
۲۷۹	۲. عدم اولویت حق .....
۲۸۰	۳. استبداد جمعی .....
۲۸۱	۴. اختلاف طبقاتی .....
۲۸۷	کتابنامه .....

